

Itse tehty elämä ITE Pohjanmaalla

– jokaisen oikeus luovuuteen

LOPPURAPORTTI

Pentti Sipolan pihapiiriä Ruukin Luohualla. Kuva: Lauri Oino

Tunnistetiedot

Itse tehty elämä ITE Pohjanmaalla – jokaisen oikeus luovuuteen
hankenumero 16017, diaarinumero 791/3514-2004

Ohjelma

Alueellinen maaseudun kehittämissuohjelma (ALMA)

Toteutusaika

1.6.2004–28.2.2006

Toteuttaja

Kansanmusiikkisäätiö / ITE-nykykansantaiteen museo
PL 11, 69601 KAUSTINEN
puh. 0207 2911, fax. 0207 291200
e-mail: folk.art@kaustinen.inet.fi

Hankkeen johtaja, yhteyshenkilö

Helena Ruhkala, kulttuurijohtaja
Kansanmusiikkisäätiö

Raportin laatija

Lauri Oino
hankekoordinaattori

Eila Meriluodon piha Pietarsaassa. Kuva: Lauri Oino

SISÄLTÖ

1.	TIIVISTELMÄ	3
2.	HANKKEEN TAUSTA JA TAVOITTEET	4
2.1.	Hankkeen tausta ja tarve	4
2.2.	Hankesuunnitelma: tavoitteet, toiminta-alue ja organisaatio.....	4
2.3.	Hankkeen kustannukset ja rahoitus	5
3.	TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN.....	7
3.1.	Taiteilijakartoitus	7
3.2.	Näyttelyt, dokumentointi ja julkaisut	8
3.3.	Tapahtumat	9
3.4.	Tiedotus	10
4.	HANKKEEN TULOKSET, ONGELMAT JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	11
4.1.	Tulokset.....	11
4.2.	Ongelmat ja kehittämisehdotukset	12

Liitteet

1. TIIVISTELMÄ

Yrjö Mäenpää, *Himanka*. Kuva: Lauri Oino

Kansanmusiikkisäätiön hallinnoiman ITE-nykykansantaiteen museon toteuttamassa ITE Pohjanmaalla -hankkeessa kartoitettiin itseoppineita nykykansantaiteilijoita neljän Pohjanmaan maakunnan ALMA-alueilla 1.6.2004–28.2.2006. Hankkeen tavoitteina oli löytää tekijöitä, dokumentoida heidän työtään sekä tuoda heitä esiin mm. näyttelyin ja julkaisuin, ja näiden toimenpiteiden kautta vahvistaa alueen kulttuurista identiteettiä, innostaa asukkaita luovaan toimintaan ja lisätä kyläyhteistyötä.

Taiteilijoita etsittiin julkisia tiedotuskanavia käyttäen, mutta ennen kaikkea henkilökohtaisin kontaktein alueen toimijoihin. Vihjeitä saatiin noin 200. Yhteensä 65 taiteilijan luona vierailtiin, jolloin heitä haastateltiin ja heidän tuotantonsa valokuvattiin. Nämä tiedot ovat käytävissä tulevaisuudessa mm. tutkijoiden ja näyttelyjärjestäjien apuna. Jo hankkeen aikana taiteilijoiden teoksia pääsi esiin näyttelyihin ja tiedotusvälineisiin. Myös nyt, hankkeen päättyessä, on tiedossa tulevia näyttelyitä, joissa on esillä Pohjanmaan ITE-taiteilijoiden teoksia.

16.6.–18.9.05 Kaustisen Kansantaiteenkeskuksessa järjestetyssä *Lehemiä ja itikoota* -näyttelyssä pohjanmaalaisten taiteilijoiden osuus oli noin 2/3. Näyttely sai hyvin julkisuutta ja useamman kymmenen tuhatta kävijää. Toinen merkittävä mediatapahtuma oli TV1:ssä esitetty dokumentti *Heimlaga*, joka esitteli Pohjanmaan ruotsinkielisiä ITE-taiteilijoita.

Alueen merkittävimmistä taiteilijoista teetettiin laadukkaat filmi- ja valokuvadokumentaatiot. Hankeen aikana toimitettiin neljäs nykykansantaiteen vuosikirja, *ITE lakeudella*, joka esittelee laajasti Pohjanmaan ITE-taidetta. *Rantsilan patsaidentekijät* -tapahtuma osoitti, millä tavalla ITE-taide voi lisätä ympäristönsä kulttuurista tietoisuutta ja omanarvontuntoa.

Hanke nosti esiin alueen merkittäviä itseoppineita taiteilijoita, ja tallensi heidän usein kaatoavaista työtään jälkipolville. Sitä kautta myös heidän kotiseutunsa ja ympäristönsä nousi esille, millä on merkitystä alueen identiteetin ja omanarvontunnon vahvistumiselle sekä alueen vetovoimaisuudelle ja kiinnostavuudelle ulospäin.

2. HANKKEEN TAUSTA JA TAVOITTEET

2.1. Hankkeen tausta ja tarve

Pääasiassa maaseudulla toimivien itseoppineiden nykykansantaiteilijoiden tuotanto oli lähes tuntematonta ja arvostusta vaille jäänyttä 1990-luvulle asti, jolloin eräät näkemykselliset pioneerit ryhtyivät tuomaan sitä esille.

Toiminta nykykansantaiteen ympärillä organisoitui 1990-luvun lopussa, kun Maaseudun Sivistysliitto järjesti laajan valtakunnallisen kartoituksen yhteistyössä Kansantaiteenkeskuksen kanssa. Samalla ilmiö sai nimen ITE (itse tehty elämä), joka viittaa tekijöiden taiteen omaleimaisuuteen, omista tarpeista lähtemiseen sekä merkitykseen oman elämän hallinnassa ja jäsentämisessä.

Valtakunnallista kartoitusta seurasi valtaisa kansanomaisen luovuuden esiintulo, joka on manifestoitunut kauttaaltaan menestyksessä kansallisissa ja kansainvälisissä näyttelyissä ja julkaisuissa. Monet tekijät ovat ponnahtaneet valokiilaan täydestä tuntemattomuudesta.

Valtakunnallisen kartoituksen ja sitä seuranneen ITE-taiteen voimakkaan esiintulon yhteydessä havaittiin ITE-taiteen mahdollisuudet maaseudun vetovoiman, kulttuurisen arvostuksen ja aktiivisuuden kehittämisessä. Samalla todettiin alueellisten kartoitus hankkeiden tarve. Tekijöitä on todettu löytyvän parhaiten kohdennetuissa alueellisissa etsintähankkeissa, jotka ovat otollisimpia myös alueen toimijoiden kanssa verkottumisessa. Yksittäisten lahjakkuuksien esiin nostamisen lisäksi toiminta on tuonut esiin mahdollisuuksia ITE-taiteen myönteisten vaikutusten edistämiseen sen lähiympäristössä, esimerkkeinä alueellisen itsetunnon kohottaminen, luovuutta edistävät hankkeet ja tapahtumat sekä lisäarvo alueen imagolle.

Myös Pohjanmaa tarvitsi oman kartoituksensa. Maantieteellisesti hankealueen keskellä, Kaustisella, sijaitsevana asiantuntijatahona ITE-museo tuli luontevaksi hankkeen toteuttajaksi yhteistyössä toisen keskeisen asiantuntijatahon, Maaseudun Sivistysliiton, kanssa.

2.2. Hankesuunnitelma: tavoitteet, toiminta-alue ja organisaatio

ITE Pohjanmaalla -hankkeen hankesuunnitelmassa toimenpiteiksi esitettiin itseoppineiden tekijöiden kartoitus, dokumentointi, esitleminen ja esille tuominen sekä nykykansantaiteen kilpailun ja lehmäaiheisen näyttelyn järjestäminen. Hankkeen tavoitteina olivat alueen kulttuurisen identiteetin vahvistaminen, maaseudun asukkaiden innostaminen luovaan toimintaan, kyläyhteistyön lisääminen sekä lehmäteemaisen ylimaakunnallisen näyttelyn järjestäminen.

Hanke kohdistui Pohjanmaan neljän maakunnan (Pohjois-, Keski- ja Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa) ALMA-alueisiin, joihin kuuluu yhteensä 72 kuntaa. Hankkeen toteutti Kansanmusiikkisäätiön alaisuudessa toimiva ITE-museo, joka toimii Kansantaiteenkeskuksessa Kaustisella. Kiinteänä yhteistyökumppanina oli Maaseudun Sivistysliitto, joka osallistui hankkeeseen myös omalla työpanoksellaan. Hankkeen johtajana toimi Kansantaiteen-

keskuksen kulttuurijohtaja Helena Ruhkala. Varsinaiseen hankehenkilöstöön kuuluivat kokopäiväinen koordinaattori Lauri Oino sekä osapäiväinen koordinaattori Elina Vuorimies, jonka työpanos oli 25% työajasta 28.2.05 asti ja siitä eteenpäin 50%. TE-keskuksen puolelta hanketta hallinnoi Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus.

Hankkeen ohjausryhmässä olivat edustettuina Kansanmusiikkisäätiö, Maaseudun Sivistysliitto sekä hankealueen maakunnalliset kylien yhteenliittymät.¹ Ohjausryhmä on kokoontunut neljä kertaa ajalla 25.11.04–23.2.06 ja käsitellyt ohjausryhmälle kuuluvat asiat TE-keskuksen ohjausryhmäohjeen mukaisesti.

Olavi Laiho, Jurva. Kuva: Lauri Oino

2.3. Hankkeen kustannukset ja rahoitus

Hankkeen hyväksytty kustannusarvio oli 111.111 €, josta julkisen rahoituksen osuus oli 90% eli enintään 100.000 €, josta EU:n rahoitusosuus 30% eli enintään 30.000 € ja valtion rahoitusosuus 70 % eli enintään 70.000 €. Kansanmusiikkisäätiön ja Maaseudun Sivistysliiton yksityisen rahoituksen osuus oli 10% eli enintään 11.111 €.

Hankkeen kulujen toteutuma (hyväksytyt kustannukset 31.8.2005 asti sekä haettavat kustannukset 1.9.2005–28.2.2006):

¹ Liite 1: ohjausryhmän kokoonpano.

		Hyväksytyt budjetti	Hyväksytyt kustannukset 31.8.2005 as ti	Haettavat kustannukset 1.9.2005 - 28.2.2006	Kustannukset yhteensä
2004	Palkat ja sivukulut	13313.10	13313.10		13313.10
	Ostopalvelut, palkkiot ja niiden sivukulut	125.20	125.20		125.20
	Matkakulut	744.69	744.69		744.69
	Vastikkeettomat suoritukset	2351.00	2351.00		2351.00
	Muut kustannukset, vuokrat	1680.00	1680.00		1680.00
	Muut kustannukset, toimistokulut	163.13	163.13		163.13
	Muut kulut	141.48	141.48		141.48
	Kokonaiskustannukset	18518.60	18518.60		18518.60
	Hankkeen tulot				0.00
	Hyväksyttävät kustannukset yhteensä	18518.60	18518.60		18518.60
2005	Palkat ja sivukulut	48896.00	29172.24	15079.3	44251.54
	Ostopalvelut, palkkiot ja niiden sivukulut	17998.40	89.07	6998.46	7087.53
	Matkakulut	8252.00	3789.64	2877.01	6666.65
	Vastikkeettomat suoritukset	204.00		734	734.00
	Muut kustannukset, vuokrat	2880.00	1920.00	1105.4	3025.40
	Muut kustannukset, toimistokulut	1000.00	271.09	141.98	413.07
	Muut kulut	2164.00	4150.50	1385.15	5535.65
	Kokonaiskustannukset	81394.40	39392.54	28321.30	67713.84
	Hankkeen tulot	2000.00	2681.00		2681.00
	Hyväksyttävät kustannukset yhteensä	79394.40	36711.54	28321.30	65032.84
2006	Palkat ja sivukulut	7903.00		9752.71	9752.71
	Ostopalvelut, palkkiot ja niiden sivukulut	3555.00		10903.27	10903.27
	Matkakulut	700.00		595.10	595.10
	Vastikkeettomat suoritukset			2841.02	2841.02
	Muut kustannukset, vuokrat	480.00		649.80	649.80
	Muut kustannukset, toimistokulut	260.00		48.37	48.37
	Muut kulut	500.00		42.00	42.00
	Kokonaiskustannukset	13398.00		24832.27	24832.27
	Hankkeen tulot	200.00			
	Hyväksyttävät kustannukset yhteensä	13198.00		24832.27	24832.27
Koko hanke	Palkat ja sivukulut	70112.10			67317.35
	Ostopalvelut, palkkiot ja niiden sivukulut	21678.60			18116.00
	Matkakulut	9696.69			8006.44
	Vastikkeettomat suoritukset	2555.00			5926.02
	Muut kustannukset, vuokrat	5040.00			5355.20
	Muut kustannukset, toimistokulut	1423.13			624.57
	Muut kulut	2805.48			5719.13
	Kokonaiskustannukset	113311.00			111064.71
	Hankkeen tulot	2200.00			2681.00
	Hyväksyttävät kustannukset yhteensä	111111.00			108383.71

3. TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

3.1. Taiteilijakartoitus

Hanke käynnistyi alueen itseoppineiden taiteilijoiden etsinnällä. Tämä tapahtui sekä tiedotusvälineiden että henkilökohtaisten kontaktien kautta. Etsinnästä lähetettiin hankkeen alussa mediatiedote alueelle. Joulukuussa 2004 järjestettiin kolmen tiedotustilaisuuden sarja Pohjois- ja Keski-Pohjanmaalla. Tilaisuudet oli suunnattu alueen kylätoimijoille, kunnalliselle kulttuuritoimelle sekä medialle. Kahden ensin mainitun ryhmän mielenkiinto osoitautui laimeaksi. Sen sijaan tiedotustilaisuuksista poiki erittäin hyvä medianäkyvyys, mutta lehti- ja radiojuttujen perusteella ei saatu juurikaan yhteydenottoja tai vihjeitä.

Tämän vuoksi tiedotustilaisuuksien järjestämisestä muilla alueilla luovuttiin ja päätettiin panostaa henkilökohtaisiin kontakteihin. Ratkaisua tukivat samaan suuntaan viittaavat kokemukset aiemmasta alueellisesta hankkeesta Varsinais-Suomessa. Menestykselliseksi, joskin hyvin aikaa vieväksi, tekijöiden löytämistavaksi osoittautuivatkin henkilökohtaiset yhteydenotot puhelimitse mm. kunnalliseen kulttuuritoimeen sekä kotiseutuyhdistysten ja taidejärjestöjen edustajiin. Myös taiteilijavierailuilla saatiin vihjeitä muista kiinnostavista taiteilijoista, samoin toimittajilta. Alueen kirjastojen ilmoitustauluille jaeltu etsintämoniste osoittautui edulliseksi, yksinkertaiseksi ja tehokkaaksi keinoksi saada vihjeitä.²

Erittäin tärkeänä apuna olivat hankkeen internetsivut. Asiaa tuntemattomalle on hankala selittää, miten ITE-taide poikkeaa esimerkiksi ammattitaiteesta ja perinteisestä harrastelija-taiteesta, ja kuinka monenlaista ilmaisua käsitteen alle voi mahtua. Internetsivuilla olleen lisäinformaation ja erityisesti esimerkikuvagallerian kautta kontaktihenkilöiden oli helppo ymmärtää, mistä on kysymys.

Vihjeitä tuli hankkeen aikana noin 200, joista noin kolmasosa voitiin suoraan katsoa hankkeen kannalta merkityksellömiksi. Yleensä tällöin oli kyse joko tavanomaisesta harrastajataiteesta tai käsityöstä. Niiden arvo ei ole sen vähäisempi, mutta niistä puuttuu laajempaa mielenkiintoa herättävä omaleimaisuus ja kokonaisvaltaisuus.

Saatujen vihjeiden perusteella hankkeen aikana vierailtiin 65 taiteilijan luona, lisäksi haastateltiin puhelimitse muutamia.³ Vierailuilla taiteilijaa haastateltiin ja hänen tuotantonsa valokuvattiin mahdollisimman perusteellisesti. Haastattelukysymykset koskivat muun muassa elämäkertaa, oman taiteenteon historiaa, motiiveja, esteettisiä valintoja, merkitystä, ympäristön vastaanottoa ja esiintymisiä julkisuudessa. Tyypillinen haastattelukäynti kesti 2–4 tuntia. Haastatteluista kirjoitettiin kirjalliset raportit, jotka ovat käytettävissä esim. tutkimuksessa sekä tausta-aineistona näyttelyitä ja julkaisuja suunniteltaessa. Digitaalisia valokuvia kertyi noin 2200.

Hanke kerrytti Maaseudun Sivistysliiton ITE-taiteilijatietokantaan 107 uuden tekijän yhteystiedot. Kaikkia kiinnostavia tekijöitä ei ehditty tavata henkilökohtaisesti. Hankkeessa kertynyt dokumenttiaineisto (haastattelut, kuvat, videot, lehtileikkeet ym.) on tallennettu ITE-

² Liite 2: "etsintäkuulutus".

³ Liite 3: luettelo tavatuista taiteilijoista.

museoon Kaustiselle, mutta kopiot keskeisimmästä aineistosta on toimitettu myös Maaseudun Sivistysliitolle, joka on keskeinen ITE-taiteen asiantuntijataho.

Leena Rengon PuuMuu Lehemä ja itikoota -näyttelyssä. Kuva: Sanni Seppo

3.2. Näyttelyt, dokumentointi ja julkaisut

ITE-museo järjesti 16.6.–18.9.05 näyttelyn *Lehemä ja itikoota* Kansantaiteenkeskuksessa. Näyttelyn rahoituksesta vastasivat ITE Pohjanmaalla -hanke, Kalevala Korun kulttuurisäätiö ja Maaseudun Sivistysliitto. Näyttelyn 32 tekijästä 20 oli hankealueelta, heistä 15 oli hankkeen kautta löydettyjä uusia tekijöitä. Näyttely oli siis sisällöltään ja nimeään myöten korostetun pohjalainen. Näyttely toteutettiin ITE-museon kesänäyttelysarjassa. Koska kyseessä oli kuudetta kertaa järjestetty, valtakunnallisen brandin omaava näyttelykokonaisuus, pohjalaiset tekijät saivat huomattavan näkyvyyden. Avajaisista raportoitiiin mm. MTV3:n Kymmenen uutisissa.

Hankesuunnitelmassa mainittu lehmäaiheinen nykykansantaiteen kilpailu toteutettiin niin, että taiteilijakartoituksen yhteydessä haastettiin taiteilijoita tekemään lehmäaiheisia töitä, ja näyttelyssä yleisö sai äänestää suosikkinsa. Ääniä annettiin yli 4000, ja voittokin meni hankealueelle, Veikko T. Laurilalle Kurikkaan teoksella *Onnelliset*. Näyttelyn kävijämäärä voidaan arvioida useaksi kymmeneksi tuhanneksi, sillä näyttely sijaitsi osittain ulkona ja se oli avoinna ja vapaasti tutustuttavissa ympäri vuorokauden. Alue sijaitsee vilkkaan valtatie 13:n kupeessa levähdyspaikan vieressä, ja Kaustisen Kansanmusiikkijuhlat tuovat näyttelylle tuhansittain katsojia.

Hankkeen löytämiä taiteilijoita päätyi ja tulee päätymään myös muihin näyttelyihin. Jurvalaisen Olavi Laihon työt olivat esillä jo kesällä 2005 Helsingin Töölönlahden veistospuistossa nykytaiteenmuseo Kiasman suuren kansainvälisen *Omissa maailmoissa* -näyttelyn yhteydessä, ja kalajokisen Mauri Rönnin teos lähti *Lehemä ja itikoota* -näyttelystä suoraan Moskovaan suomalaisen ITE-taiteen näyttelyyn. Tätä kirjoitettaessa Juuan Kivikeskuksen kesän 2006 suureen ITE-näyttelyyn on alustavasti valittu peräti 20 hankkeen löytämää taiteilijaa, minkä lisäksi alueen tekijöitä nähdään kesällä 2006 myös Ylivieskan Akustiikkatalon sekä Helsingin Taidehallin näyttelyissä. Kaikkiaan hankkeen vaikutukset tulevat näkyviin tulevaisuudessa alueen ITE-taiteilijoiden noustessa esiin mahdollisesti jopa kansainvälisesti ja saadessa sitä kautta rohkaisua ja motivaatiota työnsä jatkamiselle.

Hankkeesta kuvattiin puolen tunnin mittainen tv-dokumentti *Heimlaga* (suom. *Minä ITE*) viitenä päivänä kesä- ja elokuussa 2005. Dokumentti kertoi kartoitustyöstä ruotsinkielisellä Pohjanmaalla ja esitteli kahdeksan alueen ITE-taiteilijaa. Se esitettiin TV1:ssä 27.12.05 ja

uusintana 31.1.05 FST-digitaalikanavalla. Yleisradiolta saadun tiedon mukaan ohjelman ensiesityksen näki yli 200.000 katsojaa, mikä on varsin hyvä luku ruotsinkieliselle kulttuuri-ohjelmalle. Ohjelmasta tuli suoraan hankehenkilöstölle runsaasti myönteistä palautetta, jopa aivan ”tavallisilta” katsojilta maan suomenkielisistä osista. Yhteydenottoja tuli myös toimittajilta, jotka olivat kiinnostuneet tekemään juttuja dokumentissa esitellyistä taiteilijoista. Dokumentista oli hyötyä myös taiteilijakartoituksen kannalta, koska toimittajan yhteyksien kautta saatiin hyviä lisävihjeitä ruotsinkielisistä tekijöistä.

Hanke tilasi taiteilija Erkki Pirtolalla tunnin mittaisen DVD-koosteen kymmenestä merkittävästä alueen ITE-taiteilijasta. Pirtola valittiin, koska hänen omintakeiset ja ilmaisultaan ITE-taiteen henkeen sopivat ITE-taiteilijoita esittävät videot ovat saaneet laajaa mainetta maailmalla. Pirtola käyttää kuvaamaansa materiaalia myös esitellessään suomalaista ITE-taidetta erilaisissa konferensseissa, näyttelyissä ja muissa tapahtumissa. Materiaalia kuvattiin neljä päivää marraskuun lopussa 2005. Ruotsinkielinen Pohjanmaa jätettiin tämän koosteen ulkopuolelle, koska tv-dokumentin katsottiin dokumentoineen tärkeimmät kohteet ja esittäneen alueen taidetta riittävästi.

Tärkeimpien tekijöiden tuotannosta teetettiin myös ammattilaatuinen valokuvadokumentatio. Tekijäksi valittiin kokkolalainen valokuvaaja Aki Paavola, joka on osoittanut aiemmissa yhteyksissä kykynsä ja vahvan näkemyksensä ITE-taiteen dokumentoijana ja jonka valitsemista puolsivat myös käytännölliset syyt, koska hän toimii hankealueen maantieteellisestä puolivälistä käsin. Näitä kuvia tarvittiin myös taiteilijoita esittelevään *ITE lakeudella* -kirjaan.

ITE lakeudella -kirja ilmestyy Maaseudun Sivistysliiton Maahenki-kustantamon ITE-taiteen vuosikirjasarjassa. Tämä katsottiin järkeväksi, koska vuosikirjoilla on vakiintunut maine ja valtakunnallinen huomioarvo. Myös Maaseudun Sivistysliitolle kertynyt kokemus taidejulkaisun vaativassa toimitustyössä painoi ratkaisussa. Kirjan kaikki taiteilijaesittelyt, kaikkiaan yhdeksän kappaletta, esittelevät hankealueen taiteilijoita, minkä lisäksi kirjaan sisältyy Pohjois-Pohjanmaan Rantsilan ”patsasilmioitä” käsittelevä juttukokonaisuus. Kirja ilmestyy maaliskuussa 2006. Kirjaa tullaan jakamaan laajasti mm. hankkeeseen yhteydessä olleille toimijoille sekä medialle.

3.3. Tapahtumat

Kuva: Lauri Oino

ITE Pohjanmaalla -hanke järjesti yhdessä Rantsilan kunnan kanssa Rantsilan ”patsasilmioon” keskittyvän *Rantsilan patsaidentekijät* -tapahtuman 21.9.05.

Tapahtumassa kierrettiin katsomassa paikkakunnan lukuisia patsaita, jotka ovat syntyneet poikkeuksellisella tavalla vapaan kansalaistoiminnan tuloksena ”alhaaltapäin” tulleista aloitteista. Tämän jälkeen taiteilija Erkki Pirtola ja tutkija Minna Haveri esittelivät ITE-taidetta videoin, kuvin ja luennoimalla. Lopuksi käytiin keskustelua Rantsilan patsasilmion mahdollisuuksista ja merkityksestä kunnalle. Osallistujia oli kolmisenkymmentä, paikallisen väen ja esiintyjä vieraiden lisäksi ITE-museon ja Oulun taidemuseon edustajia sekä mediaa.

Tapahtuma oli oivallinen esimerkki siitä, miten kartoitushanke voi edistää ITE-taiteen hyödyntämistä paikallistasolla. Vaikka ITE-taidetta nostetaankin esiin, sen herättämä huomio aktiivisten kulttuurin kuluttajien keskuudessa ja jopa kansainvälisesti voi jäädä paikallistason toimijoille etäiseksi. Tapahtuman myötä paikallistaholla toivottavasti nähtiin, että teoksilla on yleistä kiinnostavuutta ja merkitystä paikalliselle identiteetille. Nyt Rantsilassa on vireillä patsaiden historian dokumentointi sekä kunnollisen esitteen teko, jolla tulee olemaan suoraa matkailullista merkitystä. Hankkeen puolesta otettiin yhteyttä myös lähiyliopistojen taide- ja kulttuuriaineiden laitoksiin, jotta löydettäisiin opinnäytetyön tekijä Rantsilan ”patsasilmiöstä”.

Kaustisen Kansantaiteenkeskuksessa järjestettiin 15.–18.9.05 toisen kerran *Taiteiden tarinat*-festivaali. Sen yhteydessä järjestettiin myös koululaisille suunnattu *Runolehmä*-kilpailu. Osallistujien tehtävänä oli kirjoittaa runo niiden ajatusten, tunteiden, mieli kuvien ja oivallusten pohjalta, joita heissä tuottivat *Lehemiä ja itikoota*-näyttelyn teokset.

Kilpailun tarkoituksena oli tutustuttaa koululaisia alueen ITE-taiteeseen. Se oli avoin kaikille, ja sitä markkinoitiin lehdistötiedotteiden lisäksi kirjeitse hankealueen kouluille noin sadan kilometrin säteellä Kaustiselta. Toiveena oli, että koululaisryhmät tulisivat katsomaan näyttelyä paikan päälle, mutta näyttelyyn saattoi tutustua myös hankkeen internet-sivulla olleiden teosvalokuvien välityksellä. Kilpailun osanotto jäi odotettua pienemmäksi mahdollisesti siksi, että ajankohta osui koulujen syyslukukauden aloituskiireisiin.

3.4. Tiedotus

Hanke lähetti ensimmäisen tiedotteen ITE-taiteilijoiden etsinnästä tiedotusvälineille 16.7.04. Tämän jälkeen toteutettiin tiedotustilaisuuskiertue, josta seurasi puolenkymmentä lehti- ja radiojuttua alueen lehdissä. Medialle tiedotettiin myös *Lehemiä ja itikoota*-näyttelystä ja sen yleisöäänestyksen tuloksesta, *Runolehmä*-kilpailusta ja *Rantsilan patsidentekijät*-tapahtumasta sekä *Heimlaga*-tv-dokumentista. Hankkeen tuloksista tiedotetaan *ITE lakeuksilla* -kirjan mediajakelun yhteydessä tiedotteella. Näyttelyesiintymiset ovat poikineet mediaesiintymisiä yksittäisille hankkeen löytämille taiteilijoille.⁴

ITE-taiteilijoiden etsinnästä on tiedotettu myös kirjastojen ilmoitustauluilla, hankkeen internetsivuilla sekä hankkeen järjestäjien (Kansanmusiikkisäätiö ja Maaseudun Sivistysliitto) seminaareissa ja erilaisissa sidosryhmätapaamisissa. Hankkeen aikana valmistettiin myös teoskuvista koottu powerpoint-esitys, jota käytettiin hankkeen tiedotustilaisuuksissa ja joka on edelleen käytettävissä esimerkiksi kirjastoissa.

Olavi Saukko, Oulainen. Kuva: Lauri Oino

⁴ Liite 4: kopioita hankkeeseen liittyvistä lehtijutuista.

Eve Nässlin, Mustasaari: Kultakutri ja kolme karhua. Kuva: Lauri Oino

4. HANKKEEN TULOKSET, ONGELMAT JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

4.1. Tulokset

Hankesuunnitelmaan kirjatut keskeiset toimenpiteet toteutettiin suunnitellulla tavalla. Alueelta löydettiin n. 200 ITE-taiteilijaa ja heidän töitään tuotiin ja tullaan tuomaan esille voimakkaasti näyttelyissä, julkaisuissa ja mediassa, esimerkiksi Ylivieskassa ja Juuassa kesällä 2006. Tätä kautta myös heidän kotiseutunsa, yksittäiset kylät ja niiden heijastamat kulttuuriset ominaisuudet, ovat tulleet yleiseen tietoisuuteen.

Yksittäisten ITE-taiteilijoiden esiin tuomisella on ollut heidän omanarvontuntoaan ja vahvistava vaikutus. Monissa tapauksissa yksinäiset ja usein kummallisinkin pidetyt puurtajat kokivat hankkeen myötä suoranaisten oivalluksen oman tekemisensä merkityksestä ja arvosta ja saivat siten rohkaisua jatkaa työtään ja kehittää sitä eteenpäin.

Kotiseutu liittyy yleensä voimakkaasti ITE-taiteilijoiden identiteettiin ja julkisuuskuvaan. ITE-taiteilijan teosten ja ympäristön kokonaisuus on hänen kokonaistaideteoksensa, jonka nähdäkseen on mentävä paikan päälle, maaseudun kylään. Nähdäkseen Olavi Laihon pi-

han on käännättävä *Harjunkylään*, Pentti Sipolan tapaa *Luohualta* ja Martin Mariedahlin *Vexalasta*. ITE-taiteilijoiden pihat ovat parhaimmillaan kyliensä maamerkkejä, majakoita, jotka loistavat uteliaisuutta herättävällä tavalla. Yksittäinen kylä nousee esiin ITE-taiteilijan kotipaikkana, ja yleisemmällä tasolla kylä nousee esiin sosiaalisen elämän tukipilarina ja perusyksikkönä, joka antaa hyvät olosuhteet luovuudelle.

ITE-taiteilijoiden ja -taiteen saama julkisuus vahvistaa esimerkin kautta uskoa maaseudun mahdollisuuksiin niin maaseudun sisällä kuin ulkopuolellakin. Se osoittaa, että maaseutu ei ole henkisesti tyhjä, jossa kulttuuri on joko museoitunutta perinnekulttuuria tai samaa kuin kaupungeissa mutta vaatimattomampana jäljittelynä. ITE-taiteilijoiden innovatiivisuudelle tuleva tunnustus voi avata silmät näkemään innovatiivisuuden mahdollisuuksia muillakin aloilla.

ITE-taiteilijoilla voi olla myös suoraa tai välillistä matkailullista merkitystä, mutta ennen kaikkea maaseudun omaleimaisen kulttuurin esiintulo nostaa alueellista ja seudullista imagoa ja on merkittävä vetovoimatekijä.

Hankkeessa kertynyt alueen ITE-taidetta esittelevä materiaali jää elämään hankkeen jälkeenkä ja on käytettävissä myös esimerkiksi kyläyhteenliittymien tarpeisiin.

4.2. Ongelmat ja kehittämissuhteet

Hankkeen käynnistymistä hankaloitti hankekoordinaattorin äkillinen irtisanoutuminen hankkeen alkuvaiheessa 29.9.04, mitä ennen hän oli useamman viikon sairaslomalla. Uuden koordinaattorin työsuhte alkoi 27.10.04, ja ”sisäänajovaiheen” huomioiden hanke pääsi käynnistymään täydellä teholla loppuvuodesta 2004.

Hankkeen verkostoituminen paikallistason toimijoiden kanssa jäi verkostoitumisyrittämisestä huolimatta verraten pienimuotoiseksi. Laajempi paikallistason verkostoituminen olisi todennäköisesti tuottanut lisää kartoitus tietoja sekä ideoita esimerkiksi Rantsilan tapahtuman kaltaisista paikallistason tapahtumista.

Verkostoitumisen hankaluuteen vaikutti osaltaan myös hankealueen laajuus – neljä maakuntaa, 72 kuntaa ja noin 500 km:n mittainen alue päästä päähän – ja kulttuurinen hajanaisuus sekä hankkeen suhteellisen lyhyt kesto. Nimen omaan paikallistason vaikutavuuden kannalta vastaavat hankkeet olisi ehkä mielekkäämpää järjestää hiukan pitkäkestoisempina maakunnallisina hankkeina.

Luovat ja kekseliäät ITE-taiteilijat ovat merkittävä ja toistaiseksi lähes hyödyntämätön resurssi taide- ja luovuuskasvatukselle. Heidän käsiin osuvista materiaaleista ja ongelmanratkaisusta lähtevää työtapaansa voitaisiin mainiosti hyödyntää esimerkiksi koulujen ja kansalaisopistojen opetuksessa ja nuorisotyössä. ITE Pohjanmaalla -hanke on tiedotustoiminnallaan toivon mukaan lisännyt myös paikallista tietoisuutta näistä mahdollisuuksista.

Kokonaisuudessaan hankkeen merkittävimpiä ja kauaskantoisimpia vaikutuksia oli pienten paikallistoimijoiden verkottuminen alan vahvojen valtakunnallisten – ja heidän kauttaan kansainvälistenkin - substanssiosajien kanssa. Yhteistyö ja tiedonvaihto koettiin molemmin puolin antoisaksi ja se antoi sysäyksen pitkään tulevaisuuteen jatkuvalla yhteistyöllä.

Liite 1: ITE Pohjanmaalla -hankkeen ohjausryhmä ja TE-keskusten edustajat

Helena Ruhkala	Kulttuurijohtaja, Kansantaiteenkeskus, puheenjohtaja
Liisa Heikkilä-Palo	Kulttuuritoimenjohtaja, Maaseudun Sivistysliitto, varapuheenjohtaja
Tapio Autio	Eteläpohjalaiset kylät ry., jäsen
Matti Mustajärvi	Keskipohjalaiset kylät ry., jäsen
Kaisa Uusioja	Pohjois-Pohjanmaan kylät ry., jäsen
Katarina Westerlund	Svenska Österbottens byar rf., jäsen
Kukka Kukkonen	Hanketarkastaja, Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus
Kaarlo Lepistö	Ylitarkastaja, Pohjanmaan TE-keskus
Hanna Mäkimantila	Suunnittelija, Etelä-Pohjanmaan TE-keskus
Sirkku Wacklin	Agronomi, Pohjanmaan TE-keskus

Liite 2: ”Etsintäkuulutus”

ETSIMME POHJANMAAN ITSEOPPINEITA TAITEILIJOITA

Tiedätkö kotiseudultasi itseoppineen nykykansantaiteilijan eli ITE-taiteilijan?

Tekeekö naapurisi pihaveistoksia tai maalaako hän tauluja? Saako romu sukulaisesi kässissä uuden olomuodon? Teetkö itse jotakin kädentaitoja ja esteettistä silmää vaativaa omalla tavallasi, jäljittelemättä esikuvia tai perinteisiä tyyliä? Haluamme tietää lisää!

ITE -taide voi olla myös esimerkiksi omalaatuista arkkitehtuuria, keksintöjä, erikoisia sisustusratkaisuja, itse keksittyjä soittimia, puutarhoja – tai jotakin muuta. Etsimme myös elämäntaiteilijoita, joiden koko elämänmuoto voidaan tulkita luovaksi itseilmaisuksi.

TOIMI NÄIN

Kirjoita lyhyt kuvaus tekijästä ja hänen tekemisistään. Jos mahdollista, liitä mukaan valokuvia. Liitä mukaan omat yhteystietosi ja taiteilijan yhteystiedot, jos ne tiedät. Ilmoita, vaikka tietäisit vain, että ”sen ja sen tien varrella sen ja sen värisessä talossa on kiinnostavan näköisiä rakennelmia pihassa” – kaikki vihjeet ovat arvokkaita!

Lähetä tiedot meille sähköpostilla tai kirjeitse. Voit myös ottaa yhteyttä puhelimitse.

YHTEYDENOTOT, VIHJEET JA LISÄTIETOJA:

Hankekoordinaattori Lauri Oino
ITE Pohjanmaalla/ Kansantaiteenkeskus
PL 11, 69601 KAUSTINEN
Puh. 0207 291 226, faksi 0207 291 200, lauri.oino@kaustinen.fi

Saamiamme tietoja ei käytetä eikä luovuteta eteenpäin vastoin tekijän tahtoa.

TOIMI PIAN!

ITE Pohjanmaalla –hanke kartoittaa 1.6.2004 – 28.2.2006 Pohjois-, Keski- ja Etelä-Pohjanmaan sekä ruotsinkielisen Pohjanmaan ITE-taiteilijoita. Keruun tuloksia esitellään mm. näyttelyitä järjestämällä. Hanke tähtää maaseudun vetovoiman ja omanarvontunnon lisäämiseen nostamalla esiin kiinnostavia maaseudulla toimivia tekijöitä, sekä kylätoiminnan ja –yhteistyön aktivoimiseen.

Itse tehty elämä- eli ITE-hankkeen aloittivat 1997 Maaseudun Sivistysliitto ja Kansantaiteenkeskus. Yli 300 löydetyn tekijän töistä koostettiin Kansantaiteenkeskukseen vuonna 2000 ensimmäinen valtakunnallinen ITE-taiteen näyttely, josta tuli suuri menestys.

Kansantaiteenkeskuksessa on toiminut vuodesta 2001 alkaen ITE -museo, jonka tehtävänä on edistää visuaalisen nykykansantaiteen tutkimus-, tallennus-, julkaisu- ja näyttelytoimintaa.

Tutustu hankkeeseen ja ITE-kuvagalleriaan verkkosivuillamme: www.kaustinen.net/ite/pohjanmaa

Liite 3: tavatut taiteilijat (kuolleiden kohdalla tavattu omainen tai muu yhteyshenkilö)

Aho Seppo, Alavus
Ahola Kari, Kauhava
Alaste Kari, Lehtimäki
Autio Tapio, Lappajärvi
Bäckman Kaarlo, Pyhäjoki
Eloranta Sakari, Karijoki
Haapa-Aho Veikko, Alajärvi
Hakola Airi, Soini
Heikkinen Esko ja Silve, Kalajoki
Heiskanen Jorma, Sievi
Hevonkoski Edvin, Vaasa
Hernesharju Esko, Isojoki
Holm Eivor (k.), Mustasaari
Holmström-Sand, Harriet, Mustasaari
Hotakainen Reijo, Toholampi
Huttu Unto, Oulu
Jaakola Esko, Lohtaja
Jokiaho Ilpo, Kuortane
Junttila Lauri (k.), Ylivieska
Jäske Aarni, Kurikka
Kalakoski Harri, Jalasjärvi
Kangas Urho, Ruukki
Kangastie Ville, Alajärvi
Ketola Jouko, Kurikka
Koivumäki Alpo, Kauhajoki
Korkeakoski Hanna, Ruukki
Korpi Mauri, Kristiinankaupunki
Koskela Urpo, Kaustinen
Kuokkanen Leena, Kempele
Källman Ulla, Pedersöre
Laiho Olavi, Jurva
Langhed Martti, Alajärvi
Lanteri Hannu, Kalajoki

Laurila Tapani, Kurikka
Lepistö Matti, Raahe
Lundmark Torsten, Närpiö
Mariedahl Martin, Uusikaarlepyy
Meriluoto Eila, Pietarsaari
Murto Aila, Kalajoki
Myllyniemi Matti, Kurikka
Mäenpää Yrjö, Himanka
Möuts Bernhard, Mustasaari
Nurmi Sirkka, Lapua
Nygren Nils, Kristiinankaupunki
Nyström Olof (k.), Pedersöre
Nässlin Eve, Mustasaari
Orava Juhani, Raahe
Pitkänen Pekka, Himanka
Pudas Jorma, Vihanti
Pysäys Taisto, Ruukki
Rajala Matti, Kurikka
Risberg Sven, Jurva
Rådas Åke, Vaasa
Rönni Mauri, Kalajoki
Rönnlund Janne ja Carola, Maalahti
Saukko Olavi, Oulainen
Simonen Olli, Himanka
Sipola Pentti, Ruukki
Storsjö Irja, Kristiinankaupunki
Tainio Teuvo, Himanka
Tervo Johannes, Rantsila
Teräväinen Ari Matti, Ruukki
Toivonen Matti, Kälviä
Tyybäkinoja Henrik, Raahe
Vuollet Heikki, Teuva
Väänänen Martti, Oulu

Liite 4: Hankkeeseen liittyviä lehtijuttuja

Kulttuuri KALEVA Keskiviikkona, joulukuun 15. päivänä 2004

Positiiviset ITE-taiteilijat etsintäkuulutettu

TIMO MYLLYKOSKI
Kaleva

VIIHANTI Kansantaiteenkeskuksessa Kaustisilla toimiva ITE-museo on etsintäkuuluttanut Pohjanmaalla vaikuttavat tuntemattomat nykykansantaiteilijat.

Kansanmusiikkisäätiön toteuttama ITE Pohjanmaalla -hanke haluaa nelven vuotta sitten alkaneen buumin innoittamana nostaa esiin lisää itseoppineita taiteellisia kykyjä ja dokumentoida heidän töitään.

Haku alkoi Vihannista

Pohjanmaan alueella asuvien nykykansantaiteilijoiden etsintä alkoi tiistaina Vihannista, missä hankekoordinaattori Lauri Oino Kansantaiteenkeskuksesta kehotti kylätoimikuntien edustajia ilmiantamaan omista kyläyhteisössään vaikuttavat suurelta yleisölle tuntemattomat taiteelliset persoonat.

"Meidän päätarkoituksena on löytää ja nostaa esiin uusia merkittäviä tekijöitä ja tuoda julkisuutta heille ja heidän koko kyläyhteisölle", sanoo Oino ja mainitsee itseoppineiden nykykansantaiteilijoiden olevan enemmän tai vähemmän julkisuudelta pitossa ja vain oman lähpiirinsä tuntemia.

"Kun saamme ilmiäntojoja, niin otamme tekijöihin yhteyttä, mutta emme tietenkään painosta heitä, jos he eivät halua enempää julkisuutta", hankekoordinaattori lupaa.

Aivan itse tehty elämä

ITE-yhdyneeseen tulee sanoista itse tehty elämä. Lauri Oinon mukaan ITE-taide on tyypillisimmillään pihataidetta, jossa teoksen muodosta kokonainen miltä. Se voi olla myös keksintöjä, arkkitehtuuria, omalla tyylillä toteutettua esteettistä ilmiä vaahtavaa kidentaitoa tai vaikka kokonainen elämämuoto.

"Dokumentointi on tärkeää, koska aika usein ITE-taide on katoavaa laatua. Se on esimerkiksi tehty materiaalista, josta ei välttämättä ole jälkeä, tai tekijän kuseman jälkeä perikunta tilaa paikalle puskutraktorin tai siivouspalvelin", toteaa Oino.

Hän innonheitti ITE-taidetta yhteistyötyövälineeksi ja helposti lähestyttäväksi taiteeksi, jossa näkyy taidekoulutuksen ja taideinstituution ulkopuolisuus.

"Tällainen tietämättömyystuo silteen omaksi vapautensa", sanoo Lauri Oino ja toteaa suomalaisen ITE-taiteen polkeavan esimerkinä italialaisesta vastaavasta positiivisella metsäläisyydellä.

Haku päällä.

Hankekoordinaattori Lauri Oino uskoo, että kaikkia tuntemattomia taiteellisia kykyjä ei ole vielä löydetty Suomesta. Nyt heitä etsitään Pohjanmaalta.

TIMO MYLLYKOSKI

Kaustisen ITE-näyttelyssä lehmäkin lentää

POHJALAINEN 18.6.2005

KAUSTINEN

Tuulikki Nikkila

Kaustisen kansantaiteenkeskuksen pihapiirissä laiduntavat tänä kesänä Heluna, Maikki, Minttu, Valio, Almu ja moni muu itse valmistettu lehmä. ITE-Nykykansantaiteenmuseon kuudes kesänäyttely on rakennettu suomalaisille rakkaan kotieläimen, lehmän ympärille.

Kutsunäyttelyyn tarjottiin 50 ehdotusta, joista valittiin 32 taiteilijan teoksia. Suurin osa on uusia ITE-taiteilijalöytöjä, mutta mukana myös vanhoja tuttuja. Uudet tekijät tulevat etupäässä neljän Pohjanmaan alueilta ja heitä on kaikkiaan 22.

Näyttelyyn mukaan kutsutut kansantaiteilijat ovat käyttäneet koko materiaalikirjon hyväkseen. Lehmä on tehty niin kierrätysmateriaalista, pellistä, puusta, betonista kuin lasikuidustakin. Uusin lehmistä, joka on nuorten ITE-työpajan tekevä, on rakennettu tyhjästä maitotölkeistä. Pajua ja syreeninoksia on puolestaan käytetty kauhavalaisen Leena Rengon työssä.

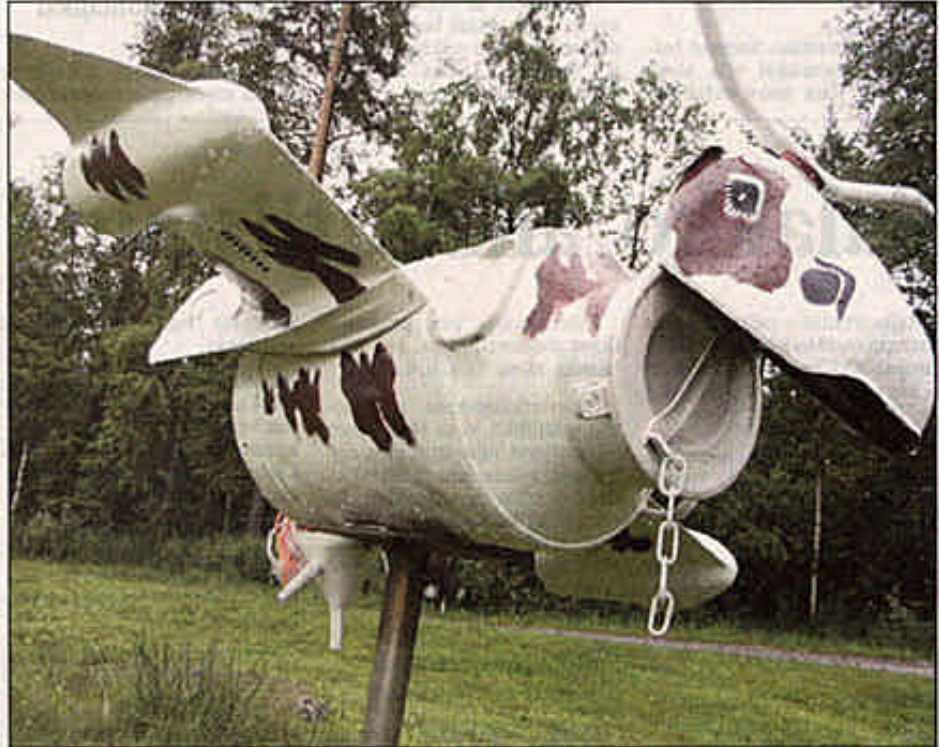
Ulkonäyttelyn ohella Kansantaiteenkeskuksen sisätiloissa on perinteisiä maalauksia, puisia ja savisia pienoisteoksia sekä puureliefejä.

— Rakasta suomalaista kotieläintä on kuvattu töissä kunnioittavasti, vaikka joukossa on hauskojakin toteutuksia. Jokaisella lehmällä on oma tarinansa ja merkityksensä tekijälle, kertoo projektikoordinaattori Elna Vuorimies.

— ITE-taiteilijat eivät suinkaan ole aktiivisia töidensä kauppiaita. Usein lehmä on tehty virkistämään omaa pihapiiriä. Ohiaijat saattavatkin pistäytyä heiltä kysymässä, ovatko teokset myytävissä. Tietysti joukossa on niitäkin taiteilijoita, jotka ilmoittavat myyvänsä töitään, toteaa toinen projektikoordinaattori Lauri Oino.

Lapualainen Sirkka Nurmi on tehnyt näyttelyyn lehmän sonnin sarvista. Atrian teurastamolta sarvia sai parillakymppiä.

— Tämä lehmä on vain koelä. Kuvataideopeittaja innosti

Seppo Suomensyrjä: Lentävä lehmä vuodelta 2005. Kierrätysmateriaali, metalli.

sen tekemään. Itse olen maalaistalosta kotoisin, minkä vuoksi lehmät ovat tuttuja jo lapsuus- ja nuoruusajalta, Nurmi kertoo.

Kurikkalaisen Veikko T. Laurilan tyyllitellyt lehmät on valmistettu lasikuidusta. Niiden sisään on asennettu valoja, mikä tekee lehmistä veikeän näköisiä iltapimeällä. Nimekseen teosryhmä on saanut *Onnelliset*.

Kaustislainen Urpo Koskela on tehnyt veistoksia puusta muun muassa Suomen presidentit yhtä lukuun ottamatta. Hänen työssään ollaan iltalypsyllä. Lehmä on valmistettu betonista, lypsäjä ja maitoa odottavat lapset puusta.

Helsingissäkin osataan tehdä lehmä. Kaupungin rakennusviraston käsityöpaja on tuonut näyttelyyn useamman lehmän lauman ja muutaman sikapossun sekä lampaista. Näyttelyn järjestäjänä on ITE-museo yhteistyössä Maaseudun Sivistysliiton

Nummijärveläisen Alpo Kolvumäen Suomenkarjan Minttu-lehmä vuodelta 2005. Raaka-aineet kumi, pelti ja puu.

kanssa. Näyttelyä tukee Almarahoitteinen ITE Pohjanmaa -hanke ja Kalevala Korun kulttuurisäätiö.

Nykykansantaidemuseon *Lehmiä ja itikoota* -näyttely on avoinna syyskuun 18. päivään saakka

Rantsilan ihme

1980-LUVULLA paikallinen kansakoulunopettaja, kotiseutuneuvos **Helmi Junntila** tuotti kansalaisopistossa veistosprojektin, jossa hän sai paikalliset "kansan keskuudesta nousevat taitelijat" yhteen suunnittelemaan ja veistämään nämä veistokset. Toinen taustalla vaikuttanut ideoija on ollut **Helmi Karjalainen**. Nykyisin veistoksia on kunnan alueella yksitään laskettuna nelisenkymmentä ja ne ovat osin Rantsilan keskustan näkyvimmillä paikoilla, osin hajasijoitettuna ympäristöön.

Kiimingistä kotoisin oleva käyttötaitteen mestari **Martti Väänänen**, joka on käynyt jopa Australiassa tekemässä siirtolaismuistomerkin, toimi työryhmän vetäjänä ja häneltä ovatkin Rantsilan kirjaston edessä olevat voimakkaat veistokset *Kylväjä*, *Joutsen*, *Äiti kirnuaa voita leivälle*, *lehmä Mansikki* ja *vasikka Helmikki*. Väänänen tyyli on ITE-taiteen klassista suuntaa, jossa itse opittu tekniikka ja muodonanti lähestyvät ammattimaista realistisuutta säilyttäen kuitenkin omaleimaisuutensa ja tunteensa. Väänänen hienoimmat teokset löytyvät urheiluseura Raikkaan pihalta: suuri hirvi ja hykerryttävä valkea juokseva tyttö "kumitossut" jalassa, nimeltään *Juokse Suomi-neito*, *Juokse*.

Rantsilan patsaskierroksella käydään lävitse paikkakunnan historiaa aina **Sandelsista** saakka. Tämä sotasankari on saanut ainakin Suomessa ainutlaatuisen ITE-ratsastajapatsaan. Patsas on hyvin realistinen ja se jopa on "puhunut" avajaisissa sisään kytketyn mekanismin ansiosta!

Kuten Sandels, monet veistoksista ovat yhteistyön tulosta. Tekijöinä paikalliset mestarit, muiden muassa pitäjäneuvos **Väinö Porkka**, **Pentti Väyrynen**, **Lauri Kröger** ja **Vilho Flink**. Veistostöiden puhtiaikaa oli 90-luvun vaihte. Silloin maailmalla tapahtui. Muurit murtuivat ja Kekkospatsas sortui Oulussa. Rantsilan seminaarissa olikin tästä surullisen kuuluisasta jättipäästä "pyhäinjäänteinä" leuanpalasia (**Matias Keskiestä** ks. *Kaltio* 5/99).

Rantsilan Osuuspankin edessä on itse **Snellman** nuorena. Snellman oli loistava ajattelija, joka pitkälti määritteli omaehtoisen ajattelun tärkeyttä koulutuksessa ja toiminnassa, mikä on nyt valitettavan unohtunut valtioli-

Johannes Tervo, *Viestikulkue*

sella taipaleella. ITE-Snellman muistuttaa siitä, miksi hän on säilynyt historian unohtuksesta: vain itse tehty ajattelu säilyy ja vie eteenpäin! Itse opittu on sisäistetty, kaikki opetettu unohtuu. Snellman kävi nuorena miehenä Rantsilassa kesäviikkejä, ajattelemassa ja oppimassa suomen kielen. Mainiosti veistäjät ovat eläytyneet nuoren herran olemukseen jopa aikalaisvaatetusta myöten.

Marketin vieressä tien toisella puolen on mahtava *Kuokkamies*, joka syntyi kunnan 125-vuotisjuhlien merkeissä. Yleensä tällaiset raivaajapatsaat ovat hikoilevia turvunjia ja kuokkajusseja. Tämä isäntä iskee maata omalla poljennolla, jossa on mukana huumori. ITE-veistoksissa kuvataan työtä aina lämmöllä ja tietyllä hartaudellakin. Nykyään voi ymmärtääkin työn siunauksen, kun työpaikat lähtevät Kiinaan. Peltö ei ihan vielä lähde alta pois, vaikka metsätkin viedään. Nämä alkuperäistyön kuvaukset ovat siinäkin mielessä historiallisia, että kuvatut työt todella ovat hävinneet ja nuori polvi voi ihmetellä, mitä patsaat oikein tekevät? Työtä kuvaavat veistokset toimivat näin myös historian oppikuvina – ja historiahan toistaa itseään: Kerran katoavat myös nämä nykyiset tietotyöt ties minkä uusien työmuotojen edestä.

Johannes Tervo (s. 1917) on muurari Kerälänkylältä. Hän on veistänyt kotitalalleen Si-

kajojen varteen loistavat pihamaaveistokset, joissa Väinämöinen soittaa ikikanneltaan, Alli kantaa vettä kaivosta ja tukkimies on uitossa. Erityisen voimallinen on *Keihäänheittäjä* repäissyssään. Kansallisia voimahahmoja.

Tervon pääteos on hänen nykyisessä asuinpaikassaan Rantsilan keskustassa hautausmaanelikelle tehty *Viestikulkue*. Tämä veistoskooste on selvästikin Tervon oma sisäistetty julistus ja tavallaan kaikkein "itein" eli tunnustuksellisin sisällöltään ja tyyliältään tällä Rantsilan kierroksella. Siinä Enkeli ilmoittaa ihmiskunnalle suuren ilon. Enkeli tuo viestin "yli soiden" ratsastaen valkealla ratsulla, jonka harja hulmuu taivaallisissa tuulissa tehtynä rispantuneesta apulantasäkistä. Metsän eläimet kuuntelevat: metso, joutsen ja kotka. Pieni tyttö näkee ilmestyksen polvillaan ja toinen enkeli on hänen takanaan ilmoittaen puolestaan: "Viesti on kuultu. Ihmiset näkee loistavan tähten..."

ERKKI PIRTOLA

ERKKI PIRTOLA ON TAITEILIJAA, VIDEO-DOKUMENTARISTI, ESSEISTI, OPETTAJAA, TOIMITTAJAA JA ITE-KURAATTORIA. KIINNOSTUNUT "NIISTÄ TAITEEN RAJOISTA, JOTKA MURTUVAAT ELÄMÄÄN JA LISÄÄVÄT YHTEISÖLLISYYTTÄ".

Ensi keväänä ilmestyvässä neljännessä ITE-vuosikirjassa esitellään laajemmin Rantsilan patsasilmioita ja pohjalaista ITE-taidetta.